

Damunt un blanc així com el del paper

Text publicat a la revista *Serra d'Or*, núm. 237 (1 de juny de 1979)

Àlex Broch

La ruptura del concepte de «mimesi» o de l'art com a reflex d'un fet real, del realisme, en concret, ha fet que molts joves narradors, mancats d'una teoria des d'on instal·lar-se i per tal de no trobar-se en el buit, es preguntin què és o què ha d'ésser la literatura. Consegüentment, aquest fenomen ha motivat una nova reflexió sobre l'art, la literatura i els gèneres. L'obra de bona part d'aquests escriptors pretén respondre a la qüestió. I, per fer-ho, les seves obres adquireixen un alt nivell, una forta càrrega, de contingut teòric.

El recent llibre d'A. Munné-Jordà, *Damunt un blanc així com el del paper*, amb un bon i interessant pròleg de Josep M. Llompart, és un més a incloure dins aquest grup de llibres on la reflexió teòrica sobre el fenomen literari és força present. D'altra banda, l'especificitat del llibre de Munné-Jordà fa que se l'hagi de considerar dins l'àmbit del que podem anomenar «nova narrativa», o bé aquella que està propera a la transgressió —o que a vegades els transgredeix— dels límits narratius establerts. Però dins aquest àmbit, la seva escriptura té una actitud i una posició ben definides i diferenciades.

Munné-Jordà, preocupat per una sèrie de qüestions teòriques i literàries, les assaja, les investiga i les escriu. De manera que el seu llibre posseeix una ampla autocrítica i una extensa autoanàlisi del procés creador que ha seguit. Sembla, a vegades, com si l'escriptor tingués por de no ser del tot comprès o com si volgués explicar molt bé el que fa i per què ho fa. Preocupat per la interrelació dels gèneres

i dels llenguatges —literari, plàstic i cinematogràfic—, preocupat per la manera de descriure literàriament la realitat, bona part del seu llibre és una presa de posició, des de perspectives diferents, de diversos enfocaments sobre idèntics punts d'observació, i, més en concret, sobre la pròpia cambra de treball de l'escriptor, que, a la primera part —«Proses de pintor», amb una anàlisi teòrica força interessant—, ens serà amplament descrita amb la tècnica de «l'école de regard», però amb una implicació de la teoria del llenguatge plàstic aplicat al llenguatge literari que dóna a «Proses de pintor», en concret, i a *Damunt un blanc així com el del paper*, en general, una funció nova i diferent dins les realitzacions de l'avantguarda (transformació-ruptura-transgressió) de la narrativa catalana actual.

Aquesta és, probablement, l'aportació més notable de Munné-Jordà i del seu llibre. A partir de la manera —la pinzellada— que les arts plàstiques —la pintura— han reinterpretat i reflectit la realitat, Munné-Jordà ho intenta adaptar i ho adapta al llenguatge literari. La seva prosa —pòlida i clara— és quasi pictòrica, hiperrealista, de la realitat que descriu. Però en aquesta descripció s'introduiran diferents perspectives i cadascuna ens apropàrà a una tècnica plàstica diferent. Des del detallisme, el cubisme, el surrealisme, fins a l'art abstracte, el «collage», l'art conceptual, l'hiperrealisme, el «body-art» i, com ell diu haver introduït, el «time art». De manera que es produeix una pràctica-investigació des de les avantguardes històriques dels anys vint i trenta fins a les més recents en el camp plàstic. «Proses de pintor» —el títol és ben explícit— pretén ser la traducció i la reconversió d'aquest llenguatge plàstic al traç lingüístic. És aquesta la investigació fonamental i l'aportació bàsica del llibre de Munné-Jordà. Aportació que no es dóna en altres «rupturistes» i que és l'enllaç amb la tradició de les avantguardes històriques. Una actitud o voluntat pont, un exercici que no és sobre el buit, amb un propòsit integrador

dels llenguatges plàstic i literari enllaçant-los, a més amb el cinematogràfic.

Aspecte, aquest, important, perquè també hi ha una investigació de l'angle des d'on la càmera descriu l'acció. Enfront de la visió plana del quadra renaixentista, Munné-Jordà defensa l'angularitat, el cubisme. En aquest punt la visió cinematogràfica explicarà les diferents perspectives per a descriure un espai, una situació. Altra vegada ens trobem davant una xarxa d'espills. Davant el joc reproductor de la imatge com molt bé mostra el llibre tercer de Damunt un blanc així com el del paper, «Una tarda al cine de l'hora», que com tres cercles concèntrics en forma d'espiral —essent el primer el que tanca els altres dos i els uneix per un punt de relació que els lliga— planteja una situació que mostra una narració —el cercle gran que tanca els altres dos—, un pre-guló cinematogràfic en el segon cercle, i un guió cinematogràfic, en el tercer, d'Estanislau i Oliveri Jardí, personatges testimoni que al final semblen observar o somniar la situació. El primer cercle serà la realitat descrita; el segon, la part literària, i el tercer, darrer cercle que enllaça amb el primer, la part cinematogràfica. Realitat, literatura i cinema. Sols que la primera realitat ja és una convenció entre l'autor i el lector. És la primera realitat literària acceptada com a real i que permet la ficció de les altres dues: la pròpiament literària i la cinematogràfica.

A més de les dues parts esmentades, «Proses de pintor» i «Una tarda al cine de l'hora», *Damunt un blanc així com el del paper* està compost d'un tercer llibre, «F (a les memòries del doctor Oleguer Verdós)», que mostra, en diferents operacions de transformació, la progressiva ruptura dels referents i de la significació lingüística. És la destrucció cap al no-res, cap a la dessignificació. El resultat final és un «collage» construït per unes pinzellades lingüístiques que no ens porta cap a un nou referent, perquè ha estat destruït en els diferents processos de transformació.

«F» és una operació lingüística que es realitza sobre un text anterior —*Ma vida en doina* (*Memòries del doctor Verdós*), de Joan Santamaria— fins arribar a la seva destrucció absoluta i a una nova construcció on ja no existeix cap significació possible excepte el record del text primer i original. En alguns aspectes pot estar a prop de la investigació i la descomposició que Picasso féu de *Las Meninas* de Velázquez. El resultat, però, és diferent. Es realitza el pas d'un text a un altre al qual s'arriba pels elements aïllats del text primer amb una nova relació d'unitats sintàctiques que, si bé tenen una significació com a unitats pròpies, perden tota continuïtat i tota significació al moment que es relacionen les unes amb les altres. «F» comporta, amb el símil que planteja A. Munné Jordà —en aquesta contínua relació llenguatge plàstic/llenguatge literari—, passar de l'art figuratiu a l'art abstracte. Un quadre abstracte construït amb la tècnica del «collage» i de la superposició d'unes «pinzellades lingüístiques» que en el procés de treball i realització han perdut tota significació. És, per tant, l'intent més arriscat que Munné-Jordà realitza en el seu llibre, perquè és una veritable transgressió d'un codi lingüístic de tipus realista.

Així, *Damunt un blanc així corn el del paper* no és un text aïllat, un llibre aïllat, dins la jove narrativa actual, sinó que mostra, una vegada més, una preocupació per l'exploració dels límits narratius i de la percepció significativa que, a poc a poc, es va definint i manifestant en la narrativa catalana.

© **de l'autor**